Oude Kerk, Witte Donderdag 29 maart 2018

ds. G.J.A. Veening

gelezen: Exodus 12:15-20 en Johannes 13:1-15

titel: De grote schoonmaak

Gemeente van onze Heer Jesus Christus.
Een gesprek, een gesprek dat ik voerde met één van onze gemeenteleden, een gesprek waarbij we uitkwamen bij een grote vraag: Waar komt het kwaad vandaan? Hoe komt het dat mensen minder vaak vrede stichten, en veel vaker ruzie maken? Waar komt het geweld vandaan, mensen die wapens opnemen tegen elkaar? In onze tijd, in ons land, kun je zelfs avonden vullen met tv-programma's die te maken hebben met ruzies, conflicten en pogingen om weer contact te krijgen. Boeiend soms ook, en soms lachwekkend om de reden van de strijd. Ja, lachwekkend voor een buitenstaander, maar als het echt gewelddadig wordt, dan vergaat het lachen.
Waar komt het kwaad vandaan, hoe komt het dat mensen conflicten hebben? Het is met deze vragen zo dat ze gemakkelijk te stellen zijn, maar antwoord geven is nog even heel wat anders. Soms zou je denken dat erfzonde toch bestaat.
Feit is wel dat in groepen mensen irritaties ontstaan, een gast en een vis blijven drie dagen fris. En op schoolpleinen zie je het ook, in mijn jeugd in ieder geval wel, ik heb wel eens klappen gekregen en heb ze ook uitgedeeld.
Irritaties, strijd, geweld, het is aanwezig en het lijkt bijna een wetmatigheid dat het aanwezig is tussen mensen.
Zoals zuurdesem in brood aanwezig was en in bepaalde culturen aanwezig is. Wie brooddeeg maakt en het een tijd laat staan, die ontdekt dat er zuurdesem in komt als een bacterie. Niet altijd schadelijk, nee, in die zin is het niet het kwaad. Wel als je te lang wacht met bakken. Zuurdesem plant zich als het ware voort, van het ene deeg over te brengen naar het andere, in een eindeloze voortgang.
Verwijder het zuurdesem uit jullie huizen. Dat gebod lijkt in eerste instantie een beetje vreemd. Waarom zou je dat doen? Een herinnering aan een tijd van lang geleden, toen men bij de uittocht uit Egypte geen tijd had om brooddeeg eerst te laten desemen en men in de haast wegtrok? Ja, oké, zo'n herinnering is het ook, en goed om je te herinneren wat was, zeker als het om bevrijding gaat.
Maar het gebod is meer. Zuurdesem is iets van gisteren, is iets van het oude. Zuurdesem kan dus ook symbool staan voor oud zeer. De irritaties tussen mensen, waar dan ook, de spanningen, de beelden die de één van de ander heeft, het lijkt op zuurdesem, iets van eerder dat een rol speelt vandaag.
Er is iets gezegd, een woord is gehoord, pijn is gevoeld, misschien al wel een tijd geleden en dat maakt een beeld van degene die het woord heeft gesproken, degene die jou pijn heeft gedaan, dat kleurt de woorden die zij of hij nu spreekt, als zuurdesem aanwezig in brooddeeg. En woorden kunnen een kleur krijgen zo dat ze verdacht worden. Een woord als “vader” of “moeder”, ze roepen misschien een sfeer op van warmte en vertrouwen, maar niet als vaders of moeders geen goede ouders zijn. Gezegend ben je als je hebt ervaren dat je ouders wel warm en betrouwbaar zijn.

Zuurdesem, aanwezig in brooddeeg. Iets van gisteren, met invloed op vandaag. Verwijder het uit je huizen. Ja, om te beginnen letterlijk. En dit gebod betekende dat joodse vrouwen, ja meestal de vrouwen, hun hele huis in het voorjaar

schoonmaakten, alle zuurdesem moest weg, ook het stof van de afgelopen tijd, want er kon toch nog iets inzitten van eerder. Misschien een broodkruimel ergens in een hoekje. Een grote schoonmaak, en niet-joodse vrouwen in Nederland namen dat over, de voorjaarsschoonmaak komt langs een omweg uit dit bijbelgedeelte.
De grote schoonmaak, volgens mij kan het geen kwaad om je huis op een moment eens helemaal schoon te maken, mannen net zo goed als vrouwen. Het kan ook geen kwaad om op een andere manier schoon schip te maken. Die ene, die jou raakt op een pijnlijke manier, die ene die jou heeft bezeerd en waar je nu geen contact meer mee wilt hebben.....die ene is niet weg, is niet uit je gedachten. Dat beeld is als zuurdesem aanwezig en verwijder dat beeld. Praten met elkaar, verzoening met elkaar, het is als een gebod, het is ook bevrijding. Opdat er iets nieuws kan zijn, open oren en open ogen, zonder een valse kleur of valse klank. Praten met elkaar, zien wat is, vals zuurdesem dat verdwijnt, een grote schoonmaak.
Het is als het wassen van voeten, een schoonmaak. Jesus neemt een kom en een doek en wast de voeten van zijn leerlingen. Hij doet daarmee het werk van een slaaf, zelfs de laagste slaaf in de rangorde. Hij doet dat, terwijl hij “meester” en “heer” genoemd wordt, en zelfs terecht genoemd wordt. Dit wassen van de voeten zet de dingen op zijn kop, verandert de rangorde, verandert dat wat aanwezig is uit het verleden, van gisteren, de rangorde en daarmee het beeld dat is. Dit wassen van de voeten is als een revolutie, een omwenteling, schoonmaak, zuurdesem dat wordt verwijdert. Dat wat is, dat wat was, het is anders, het wordt anders, verhoudingen niet meer bepaald door wat van gisteren was, een grote schoonmaak ook in de verhoudingen en daarmee in de contacten, verzoening, ook verzoening tussen God en mensen.
Het kan anders dan dat het altijd geweest is. Tradities hebben niet het laatste woord, zeker niet als ze knellen. Als tradities bevrijdend zijn, dan is het anders. Als het beeld van de ander jou bevrijdt, dan laat het maar mooi staan.
Avondmaal, het heilig avondmaal, het is als een schoonmaak. Bij het avondmaal wast ieder de voeten van de ander, symbolisch gezien dan. Bij het avondmaal is ieder de laagste slaaf. En als ieder dat is, dan zijn we gelijk. Bij het avondmaal is er geen zuurdesem aanwezig als belemmering uit het verleden. Vandaag vieren we het ook met matses, maar ook anders is er geen belemmerend zuurdesem. Avondmaal is het feest van bevrijding, verzoening met elkaar en met God. Vooruitgegrepen, en zo met het oog op de toekomst.
Waar komt het kwaad vandaan? Een vraag die staat en blijft staan. Maar met een tegenvraag: laten we het toe, wij mensen, als kinderen van God, laten we het toe? Het moet toch weg kunnen.
Amen.